

Nr 18.

Ankom till riksdagens kansli den 15 november 1940 kl. 11 f. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.

Genom en den 1 november 1940 dagtecknad proposition, nr 54, vilken hänvisats till tredje särskilda utskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen *dels* att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m., *dels ock* att samtycka till att Kungl. Maj:t efter utfärdande av den föreslagna lagen meddelar förordnande, som avses i 1 § lagen om statlig krigsförsäkring m. m. i dess sålunda ändrade lydelse, att gälla tillsvidare.

Lagförslaget är av följande lydelse:

F ö r s l a g

till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m.

Häri genom förordnas, att 1 § lagen den 10 mars 1939 om statlig krigsförsäkring m. m. skall erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Vid krig, krigsfara eller eljest av krig föranledda utomordentliga förhållanden må, såframt Konungen därom förordnar, av staten meddelas transportförsäkring mot krigsrisk, så ock eljest mot risk att egendom lägges under embargo eller uppbringas eller genom annan dylik åtgärd anhålles av främmande stat eller av den, som där tillvällat eller söker tillvälla sig makten. Med avseende å sådan statlig försäkring skall lagen om försäkringsavtal icke äga tillämpning.

Staten må ock under förhållanden, som ovan angivas, efter förordnande av Konungen, åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av

Bihang till urtima riksdagens protokoll 1940. 11 saml. 3 avd. Nr 18.

sådana bolag meddela återförsäkring av såväl transportförsäkring, varom i första stycket förmäles, som annan transportförsäkring.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Enligt 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m. må staten vid krig, krigsfara eller eljest av krig föranledda utomordentliga förhållanden meddela transportförsäkring mot krigsrisk. Med avseende å sådan statlig försäkring skall lagen om försäkringsavtal icke äga tillämpning. Staten må även under enahanda förhållanden åt svenskt försäkringsbolag eller sammanslutning av sådana bolag meddela återförsäkring av såväl transportförsäkring mot krigsrisk som annan transportförsäkring. Enligt 2 § i lagen må staten vidare meddela återförsäkring av vissa försäkringar för olycksfall i arbete.

Meddelande av statlig försäkring och återförsäkring, som ovan omtalats, förutsätter förordnande av Kungl. Maj:t. Sådant förordnande må, enligt 3 § i förutberörda lag, under tid då riksdagen är samlad meddelas allenast med riksdagens samtycke. Under tid, då riksdagen icke är samlad, äger Konungen meddela dylikt förordnande för tiden till dess trettio dagar förflutit från det riksdagen sammanträtt. Förordnande i enlighet med sistnämnda punkt meddelades, såvitt angår försäkring och återförsäkring jämlikt 1 § av lagen, av Kungl. Maj:t genom kungörelse den 3 september 1939 (nr 597). Genom kungörelse den 6 oktober 1939 (nr 689) har Kungl. Maj:t sedermera, med stöd av riksdagens beslut (1939 års urtima riksdags skrivelse nr 13), förordnat, att dylik försäkring och återförsäkring må tills vidare meddelas av staten jämväl efter utgången av giltighetstiden för förstnämnda kungörelse.

Jämlikt 1 § kungörelsen den 3 september 1939 (nr 596) med närmare föreskrifter angående tillämpningen av lagen om statlig krigsförsäkring m. m. skola frågor rörande försäkring jämlikt samma lag handläggas och avgöras av en särskild nämnd, statens krigsförsäkringsnämnd. Enligt 3 § i kungörelsen, sådant detta författningsrum lyder enligt kungörelse den 20 oktober 1939 (nr 748), må försäkring och återförsäkring, som avses i 1 § av lagen, beviljas allenast när så prövas vara av väsentlig betydelse för tillförseln av förnödenheter eller eljest för vidmakthållande av handel eller annan näring.

Beträffande de av statens krigsförsäkringsnämnd nu tillämpade villkoren för krigsförsäkring å varor må följande nämnas:

I krigsfara inbegripes enligt försäkringsvillkoren — med nedan omförmälda undantag — *dels* skada, förlust eller kostnad, direkt förorsakad genom beskjutning, bomber, minor och torpeder, även då de äro kringdrivande, kap-

ning, beslagläggning, embargo, uppbringning, ombordläggning med krigsfartyg eller genom andra åtgärder av krigförande makt, eller genom sjöolycka på grund av sjömärkens, fyrskepps eller fyrars indragning, förändring eller släckning, eller av krigförande makt beordrad släckning av fartygs lanternor eller förbud mot signalers avgivande, dels ock brandskada, stöld eller sjöskada, som bevisligen inträffat under uppehåll, direkt föranlett av krigförande makts åtgärd, inom 30 dagar efter uppehållets början eller under det fartyg föres eller står under ledning av befäl, som tillsatts av krigförande makt. Å den försäkrade varan fallande bidrag till kostnad för uppehåll enligt 136 § sjölagen ersättes endast därest det fartyg, med vilket varan befordras, frivilligt eller på grund av krigförande makts åtgärd anlöper hamn för visitation av fartyg eller last och då endast därest uppehåll, räknat från det fartyget ankrat eller angjort kaj i visitationshamn, omfattar mera än 168 timmar. Även i fall, då bidrag sålunda drabbar försäkringsgivaren, ersättes bidraget endast i vad det avser tid utöver de första 168 timmarna av uppehållet enligt nyssangiven beräkning och icke alls i vad det omfattar kostnad för att löpa in i eller ut ur visitationshamn. Enligt försäkringsvillkoren gottgöres icke, utöver vad ovan nämnts, skada, förlust eller kostnad, indirekt förorsakad av krigsfara eller genom förändring av eller uppehåll i resan, lossning, lastning, omlastning, lagring eller vidaretransport av godset, där dessa åtgärder icke direkt förorsakats av krigförande makts åtgärd, ej heller skada, förlust eller kostnad genom tullförhöjning, export- eller importförbud, mistning av marknad för godset, godsets bristfälliga inpackning eller godsets egen beskaffenhet att lätt fördärvas eller minskas. Försäkringen täcker jämväl sådan skada, vid vars uppkomst sjömärkens eller fyrskepps indragning eller förändring eller släckning av fyrar eller av krigförande makt beordrad släckning av fartygs lanternor eller förbud för signalers avgivande medverkat, även om sådan skada icke uppkommit på sådant sätt, att den kan hänföras under de ovan omnämnda riskerna, dock med undantag för det fall att indragningen, förändringen eller släckningen uppenbarligen föranletts av omständigheter, som ej stå i samband med krigsförhållanden.

I fråga om krigsförsäkring å kasko tillämpar krigsförsäkringsnämnden i huvudsak enahanda villkor som de med avseende å krigsförsäkring av varor ovan angivna.

I skrivelse den 27 augusti 1940 har *statens krigsförsäkringsnämnd* anfört:

Sveriges allmänna exportförening har i skrivelse till krigsförsäkringsnämnden den 20 augusti 1940 hemställt, att nämnden måtte undersöka möjligheterna för en utvidgning av nu gällande krigsförsäkringsvillkor att jämväl omfatta risken för att den avsedda transporten av politiska eller andra orsaker icke kan fullföljas. Risken i fråga är undantagen i internationell transportförsäkring genom den så kallade frustration clause, som i sin ursprungliga engelska text har följande lydelse:

This policy is warranted free of any claim based upon loss of, or frustration of, the insured voyage or adventure caused by arrests, restraints or detainments of Kings, Princes, Peoples, Usurpers or persons attempting to usurp power.

I de svenska sjöassuradörernas förenings översättning lyder klausulen:

Fritt för ersättningsanspråk grundat på inställandet av eller avbrott i den resa, för vilken försäkringen gäller, förorsakat av beslagläggning, kvarhållande eller uppehåll genom åtgärder av statsöverhuvuden, nationer, usurpatörer eller personer, som med våld söka tillvälla sig makten.

Det synes uppenbart, att risken i fråga, som icke behöver vara föranledd av några åtgärder av krigförande makt, icke faller under transportförsäkring emot krigsfara och risken torde heller icke falla under civil transportförsäkring vare sig här i landet eller utomlands. Anledningen härtill är väl bland annat den, att riskens storlek praktiskt taget icke kan bedömas och att några fastare normer för premieberäkningen därför icke kunna finnas. Det torde starkt kunna ifrågasättas, huruvida skydd mot risken överhuvudtaget bör lämnas försäkringsvägen.

Å andra sidan kan det icke bestridas, att omöjligheten att täcka den ifrågavarande risken utgör ett icke oväsentligt hinder för uppehållande av svensk export å de begränsade exportvägar, som för närvarande stå till buds, och även för importen innebär denna omständighet säkerligen en betydande olägenhet. Nämnden ställer sig emellertid på ovan anförda skäl tveksam till frågan om denna svårighet, som under normala förhållanden icke är av större betydelse, bör lösas försäkringsvägen.

Skulle det icke desto mindre befinnas önskvärt att, under nu rådande politiska förhållanden, frågan löses genom försäkring, anser sig krigsförsäkringsnämnden icke befogad att utan Kungl. Maj:ts medgivande utvidga sitt försäkringsansvar att generellt omfatta risken i fråga.

Krigsförsäkringsnämnden ville med hänsyn till det anförda underställa Kungl. Maj:ts prövning, huruvida åtgärder borde vidtagas för beredande av skydd mot den ifrågavarande risken och, därest detta ansåges böra ske försäkringsvägen, huruvida sådan försäkring skulle meddelas av nämnden.

Vid krigsförsäkringsnämndens berörda skrivelse var fogad den däri omförmälda, av Sveriges allmänna exportförening gjorda framställningen. I denna förklarade exportföreningen, att från flera av föreningens medlemmar framhållits önskvärdheten av att försäkringsvägen kunna täcka den så kallade frustration-risken. Frågan vore enligt föreningens förmenande av stor vikt för vår export särskilt av högvärdigt gods till ett flertal transoceanaländer.

Över krigsförsäkringsnämndens framställning ha infordrade utlåtanden avgivits av kommerskollegium, försäkringsinspektionen, statens industrikommission, statens livsmedelskommission, statens handelskommission och statens trafikkommission. Beträffande innehållet i förenämnda utlåtanden hänvisas till den redogörelse, som i detta avseende lämnas å sid. 6—8 i propositionen.

Vid remissen till lagrådet av ett inom folkhushållningsdepartementet upprättat lagförslag i ämnet anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Eriksson*, följande:

»Det av Sveriges allmänna exportförening väckta spörsmålet om transportförsäkring mot sådan risk, som avses med den så kallade frustration-klausulen, är i nuvarande läge av betydande intresse för näringslivet och därmed för vår folkförsörjning. Kan vederbörande importör eller exportör icke genom försäkring eller eljest genom statens mellankommande täcka sig för nämnda risk — vilken icke lärers innefattas under civil transportförsäkring — måste detta verka avhållande på utrikeshandeln, i all synnerhet som möjligheten att genom prishöjningar vinna ersättning för lidna förluster av flera orsaker får anses begränsad. Med hänsyn till folkförsörjningen är det angeläget att alla de åtgärder vidtagas, som kunna underlätta importen av viktiga förnödenheter. Uppenbarligen är det också ett betydande intresse för landet att exporten — i den mån den eljest kan upprätthållas — icke hindras av orsaker, varom här är fråga. Jag anser därför, i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna, att från statens sida erforderliga åtgärder böra vidtagas för att under rådande utomordentliga förhållanden bereda den enskilde importören eller exportören skydd mot risk av nu berörda slag.

Sådant skydd kan lämnas genom statlig försäkring eller genom åtgärder av annan art. I sistnämnda hänseende har framhållits, att importörerna kunde skyddas genom att statens reservförrådsnämnd finge träda i vederbörande importörs ställe och bära den ifrågavarande risken; vad åter exportörerna anginge, kunde motsvarande skydd beredas genom beviljande av exportkreditgaranti, innefattande rätt till ersättning för utebliven betalning i det fall att godset icke når bestämmelseorten. Jag delar emellertid den mening, som i vissa av yttrandena kommit till synes, att stödverksamheten icke bör byggas på dylika anordningar, utan att det ifrågasatta skyddet lämpligast lämnas genom statlig försäkring.

Vid behandlingen av det förevarande försäkringsproblemet torde man böra skilja mellan sådan risk, som härrör av krigsåtgärd, och annan risk. Vad först angår skada eller förlust, orsakad därav att sedan inlastning skett transporten till följd av krigsåtgärd icke kan fullföljas, lärers visserligen enligt försäkringspraxis sådan risk icke innefattas under vanlig transportförsäkring. Hinder torde emellertid icke föreligga att vid försäkringens tecknande såsom föremål för försäkringen angiva jämväl intresset av att transporten icke genom krigsåtgärd förhindras. Har sådant angivande skett, lärers försäkringen även i denna del rättsligen vara att anse som en transportförsäkring. I den mån godsets kvarhållande eller uppehållande beror på krigsåtgärd, synes därför risken kunna täckas redan genom försäkring enligt gällande krigsförsäkringslag. — Med vad jag sålunda uttalat har jag själfvallet icke tagit ställning till frågan, huruvida av krigsförsäkringsnämnden redan meddelade försäkringar skola anses omfatta jämväl

risk av berörda slag. Såvitt angår den juridiska ersättningskyldigheten beträffande, bland annat, vissa varor som till följd av krigshändelserna i april detta år icke kunde nå svensk hamn, är denna fråga alltjämt under behandling på vederbörligt håll och avgörandet lärer bliva beroende på avfattningen och tolkningen av respektive försäkringskontrakt.

Även om det får anses att hinder icke möter att meddela försäkring enligt krigsförsäkringslagen mot risken att viss transport till följd av krigsåtgärd icke kan fullföljas, har krigsförsäkringsnämnden likväl, såsom nämnden i sin skrivelse angivit, icke ansett sig böra utan särskilt medgivande teckna sådan transportförsäkring, där jämväl det ifrågavarande intresset angivits såsom föremål för försäkringen. Med hänsyn till vad jag förut anfört angående vikten av att under rådande förhållanden lämna import- och exporthandeln all erforderlig hjälp torde dylikt medgivande böra lämnas åt nämnden. Därest riksdagen icke vid behandlingen av det lagförslag, jag i det följande framlägger, gör erinringar däremot, har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att lämna krigsförsäkringsnämnden medgivande som nyss är sagt. Med hänsyn till de svåröverskådliga ekonomiska konsekvenserna av en försäkringsverksamhet av angiven art torde emellertid försäkring, varom nu är fråga, icke böra meddelas annat än beträffande sådana transporter, som äro av särskild betydelse för folkförsörjningen eller för utrikeshandelns vidmakthållande. I fråga om premieberäkningen för sådana försäkringar torde böra gälla att, då syftemålet är att underlätta dylika transporter, premierna icke sättas så högt att försäkringskyddet av ekonomiska skäl icke kan utnyttjas. Kungl. Maj:t torde, i mån av behov, få meddela erforderliga anvisningar såväl beträffande försäkringsverksamhetens omfattning som i fråga om premieberäkningen.

Gällande krigsförsäkringslag medgiver däremot icke meddelande av transportförsäkring mot risk att transporten hindras till följd av annan åtgärd än sådan, som står i samband med krigsförhållanden. Då vidare möjligheten att teckna civil transportförsäkring mot sådan risk lärer vara utesluten, kan försäkringsskydd överhuvud icke vinnas mot risk av sistberörda slag. I nuvarande labila läge måste detta för såväl importörer som exportörer framstå som en betydande olägenhet, och i enlighet med vad jag inledningsvis anfört torde erforderliga åtgärder böra vidtagas för att avhjälpa bristen. Detta synes lämpligen kunna ske därigenom att krigsförsäkringslagen utvidgas till att avse — förutom olycksfallsförsäkring, varom i 2 § av lagen förmäles — såväl transportförsäkring mot krigsrisk som transportförsäkring mot risk att egendomen, i annat fall än som täckes av krigsriskförsäkring, av främmande stat lägges under embargo eller uppbringas eller genom annan dylik åtgärd anhålles. Med åtgärd av främmande stat torde härvid — i anslutning till bestämmelserna i den förut återgivna klausulen, varigenom sådan risk uteslutes — böra likställas åtgärd av den, som i den främmande staten med våld tillvällat eller söker tillvälla sig makten. Det fall

att egendomen belägges med kvarstad för gäld avses däremot icke skola inbegripas under sådan försäkring. Detta torde med erforderlig tydlighet framgå av det använda uttryckssättet enligt vilket, förutom om de särskilt angivna åtgärderna embargo och uppbringning, fråga är allenast om åtgärd som är därmed jämställd.

Någon begränsning av den omfattning, vari försäkring av sistberörda slag må meddelas, torde icke böra stadgas i lagen. I likhet med vad som skett beträffande transportförsäkring mot krigsrisk torde sålunda i lagen böra generellt stadgas, att försäkring av ovannämnda slag må av staten meddelas; vad i tidigare sammanhang anförts angående lämpligheten av att begränsa försäkringarna till sådana transporter, som äro av särskild betydelse för folkförsörjningen eller för utrikeshandelns vidmakthållande, äger dock självfallet motsvarande tillämpning med avseende å den nu ifrågasvarande försäkringsverksamheten. I övrigt torde det emellertid vara lämpligt att, liksom beträffande krigsriskförsäkringen, lämna den tillämpande myndigheten viss frihet att själv reglera verksamheten. I den mån så finnes erforderligt, torde Kungl. Maj:t få meddela anvisningar angående densamma.

Det torde här böra framhållas, att redan enligt nu gällande krigsförsäkringslag staten må meddela *återförsäkring* av all slags transportförsäkring.»

I anledning av en erinran av *lagrådet* har ur det i remissförslaget upptagna stadgandet om den, som i främmande stat med våld tillvällat eller söker tillvälla sig makten, orden »med våld» uteslutits.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot vad i propositionen föreslagits och får alltså hemställa, *Utskottet.*

A) att det genom förevarande proposition, nr 54, framlagda förslaget till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 mars 1939 (nr 68) om statlig krigsförsäkring m. m. måtte av riksdagen antagas; samt

B) att riksdagen måtte samtycka till att Kungl. Maj:t efter utfärdande av den föreslagna lagen meddelar förordnande, som avses i 1 § lagen om statlig krigsförsäkring m. m. i dess sålunda ändrade lydelse, att gälla tillsvidare.

Stockholm den 14 november 1940.

På tredje särskilda utskottets vägnar:

N. GÄRDE.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Gärde, Tamm, Linder, Norman, Wistrand, Karl Johan Olsson, Ewerlöf, Strand, Olof Carlsson, John Gustavson, Theodor Magnusson* och *Holstenson*;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist, Hage, Sandström, Ryberg, Olsson i Mellerud, Barnekow, Gezelius* och *Westman*, fru *Ruth Gustafson* samt herrar *Landgren, Jacobson* och *Lindahl*.